

op directe wijze door middel van internationale kapitaalhelp geschieden. Ook het bereiken van een betere structuur, waarbij ook aan scholing en mobiliteit van de arbeid moet worden gedacht, kan beter en directer door internationale bijstand worden verkregen, terwijl dan tevens voor bepaalde bedrijfstakken, die daaraan behoefte hebben, subsidies in de vorm van een bedrag ineens kunnen worden verstrekt, waardoor de marginale beslissingen van consumenten en producenten niet worden beïnvloed ³¹⁾.

Het moderne instrument van de kapitaalhelp, door rijke aan arme landen verstrekt, maakt het hanteren van handelspolitieke maatregelen door laatstgenoemde landen met het oog op hun ontwikkelingsproces overbodig, indien en voorzover deze hulp tenminste in voldoende mate wordt verstrekt.

Ik kom nu tot een laatste punt. Ongetwijfeld zal de vraag opkomen, wat de betekenis kan zijn van economische ontwikkeling in de nu nog arme landen voor de exportmogelijkheden van de huidige geïndustrialiseerde landen. Het zal natuurlijk niet mogelijk zijn, hierover met zekerheid uitspraken te doen, daar het niemand gegeven is in de toekomst te schouwen, maar wellicht kunnen enkele voorzichtig gestelde overwegingen omtrent dit punt toch nuttig zijn.

Economische groei van de ontwikkelingslanden, d.w.z. stijging van de reële productie door toeneming van de gebruikte hoeveelheden productiefactoren, met name kapitaal, en door toepassing van nieuwe productietechnieken, kan verschillende gevolgen hebben voor de internationale handel. In eerste instantie kan hier onderscheid worden gemaakt tussen een productie- en een consumptie-effect. Beide effecten kunnen zowel stimulerend als verminderend werken t. o. v. de internationale handel, al naar gelang de hoeveelheden exporteerbare en importvervangende goederen een meer of minder sterke stijging of zelfs wel een daling ondervinden, gezien vanuit de aanbods- dan wel de vraagzijde van het zich ontwikkelende land ³²⁾. Het aantal combinaties, dat men in de verschillende casus-posities kan maken, is uiteraard zeer groot. Daar komt nog bij, dat ook wijzigingen in de vraagstructuur, zowel als gevolg van hogere reële inkomens en gewijzigde inkomensverdelingen, als van de introductie van nieuwe goederen, invloeden

³¹⁾ Tinbergen: t.a.p. blz. 41.

³²⁾ Bedoeld worden de verschillende vormen van „trade-bias”. Zie H. G. Johnson „Money, Trade and Economic Growth” (1962) Hoofdstuk IV.